

DELPHI 2005

BEZ TAJNI

MARKO KANTU

 **kompiuter
biblioteka**

Izdavač:

Kompjuter biblioteka
V. Šičevića 19, Čačak
P.J. Beograd
Vojvode Stepe 34 A-5
Tel: 011/3096-966

e-mail:

kom.bib@sezampro.yu

internet:

www.kombib.co.yu

Urednik:

Mihailo J. Šolajić

Za izdavača, direktor:

Mihailo J. Šolajić

Prevod:

Slobodan Šećerovski

Lektura:

Marija Ćirković

Korice:

Saša Prudkov

Slog :

Grafički studio Miš

Miloš Milosavljević

Štampa:

"Svetlost" Čačak
CTP ploče
Skener studio Lazić, Beograd

Tiraž: 500

Godina izdanja: 2006.

Edicija: STVARNI SVET

Broj knjige: 329

Izdanje: Prvo

ISBN: 86-7310-347-9

Mastering™ Borland® Delphi™ 2005

Copynght © 2005 by SYBEX

ISBN 0-7821-4342-3

Marco Cantu

"Authorized translation from English language edition published by "SYBEX", Copyright 2005.

All right reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any information storage retrieval system, without permission from the Publisher.

Autorizovani prevod sa engleskog jezika edicije u izdanju "SYBEX", Copyright 2005.

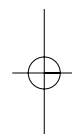
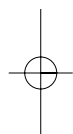
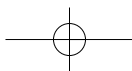
Sva prava zadržana. Nije dozvoljeno da nijedan deo ove knjige bude reprodukovan ili snimljen na bilo koji način ili bilo kojim sredstvom, elektronskim ili mehaničkim, uključujući fotokopiranje, snimanje ili drugi sistem presnimavanja informacija, bez dozvole izdavača.

Zaštitni znaci

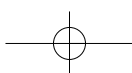
Kompjuter Biblioteka i "SYBEX" su pokušali da u ovoj knjizi razgraniče sve zaštitne oznake od opisnih termina, prateći stil isticanja oznaka velikim slovima.

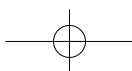
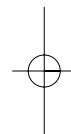
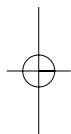
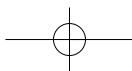
Autor i izdavač su učinili velike napore u pripremi ove knjige, čiji je sadržaj zasnovan na poslednjem (dostupnom) izdanju softvera.

Delovi rukopisa su možda zasnovani na predizdanju softvera dobijenog od strane proizvođača. Autor i izdavač ne daju nikakve garancije u pogledu kompletnosti ili tačnosti navoda iz ove knjige, niti prihvataju ikakvu odgovornost za performanse ili gubitke, odnosno oštećenja nastala kao direktna ili indirektna posledica korišćenja informacija iz ove knjige.

*Leli, ljubavi mog života,
Benedi i Jakopu, koji su oživeli našu ljubav.*

Priznanja

Ovo osmo izdanje knjige "Mastering Delphi" obeležava devetu verziju Borlandovog programskog okruženja Delphi, revolucije koja je počela 1995 godine. Kao i za mnoge druge programere, Delphi je bio u centru mog interesovanja tokom ovih godina, a pisanje, konsultacije, podučavanje i rad na konferencijama o Delphiju su zauzimale sve više i više mog vremena, ostavljajući ostale jezike i programske alate u prašini moje kancelarije. Kako su moj rad i život prilično isprepletani, mnogi ljudi su bili deo i jednog i drugog, i želeo bih da imam dovoljno prostora i vremena da im svima zahvalim jer to zaslužuju. Umesto toga, ja ću pomenuti samo nekoliko ljudi i reći ću samo toplo "Hvala" celom Delphi društvu (naročito za nagradu Spirit of Delphi 1999 Award koju sa ponosom delim sa Bobom Svartom (Bob Swart)).

Prvu zvaničnu zahvalnost upućujem Borlandovim programerima i menadžerima koji su stvorili Delphi i koji su nastavili da ga unapređuju. To su Deni Torp (Danny Thorpe), Alen Bauer (Allen Bauer), Mark Edington (Mark Edington), Džim Tirnej (Jim Tierney), Stiv Treften (Steve Trefethen), Korbin Dan (Corbin Dunn), Kris Hesik (Chris Hesik), Rameš Tivendran (Ramesh Theivedran), Džesper Hogstrom (Jesper Hogstrom) i svi ostali koje još uvek nisam upoznao. Takođe, želim da pomenem moje prijatelje Dejvida Intersimonea (David Intersimone), Džona Kastera (John Kaster), Andreasa Olsona (Andreas Ohlsson) i Karen Gil (Karen Giles) (Borland Developer Relations). Želim da pomenem i prijatelje koji su ranije radili u Borlandu, uključujući Čarlija Kalverta (Charlie Calvert), Stiva Tekseiru (Steve Teixeira) i Zaka Urlokera (Zack Urlocker).

Zatim sledi zahvalnost Sybexovom timu, u kojem su mnogi ljudi koje ne poznajem. Specijalnu zahvalnost upućujem Pitu Lesli Lajt (Leslie Light), Tomu Sirtinu (Tom Cirtin), Sali Engelfrajd (Sally Engelfried) i Dejvidu Klarku (David Clark); takođe želim da zahvalim Džoelu Fugaozotu (Joel Fugazzotto), koji uvek poštuje moj rad.

Ovo izdanje knjige "Mastering Delphi" je temeljno pregledao Delphi guru Brajan Long (Brian Long) (www.blong.com). Njegovi komentari poboljšali su knjigu u svim segmentima: tehničkom sadržaju, tačnosti, primerima, pa čak i u čitljivosti i gramatici. Veliko hvala. Brajan je napisao jedno poglavlje ove knjige, kao i Malkolm Groves (Malcolm Groves) (www.malcolmgroves.com, Borland Australia).

U prethodnim izdanjima dosta doprinosa su dali: Tim Guč (Tim Gooch), Đuzepe Madafari (Giuseppe Madaffari), Gaj Smith-Ferier (Guy Smith-Ferrier), Nando Desena (Nando Dessena), Džon Bušakara (John Bushakra), Džim Gankel (Jim Gunkel), Čad Hauer (Chad Hower) i Robert Lihaj (Robert Leahey). Mnogim poboljšanjima u tekstu i primerima su doprineli tehnički revizori prethodnih izdanja (Deni Torp (Danny Thorpe), Huankarlo Anjez (Juancarlo Anez), Ralf Fridman (Ralph Friedman), Tim Guč (Tim Gooch) i Lino Tadros (Lino Tadros)) kao i revizije koje su ranije učinili Bob Svart (Bob Swart) i Stiv Tendon (Steve Tendon). Uberto Barbini (Uberto Barbini) mi je pomogao da napišem knjigu Mastering Kylix 2, a neke ideje su značajno uticale i na ovu knjigu.

Naročito zahvaljujem mojim prijateljima Brusu Ekelu (Bruce Eckel), Andrei Provaljio (Andrea Provaglio), Normu Mekintošu (Norm McIntosh), Džoani Puli (Johanna Pooley), Reju Konopki (Ray Konopka), Marku Mileru (Mark Miller), Keriju Jensenu (Cary Jensen), Krisu Frizeli (Chris Frizelle), Majklu Lantu (Michael Lant), Džoani Karter (Joanna Carter), Džimu Kuperu (Jim Cooper), Majku Orisu (Mike Orriss), Denu Mizeru (Den Miser), mom saradniku Paolu Rosiju (Paolo Rossi) i celom timu Italian D&D Team (www.delphiedintorni.com). Takođe, veoma veliko hvala i svim polaznicima mojih programerskih kurseva o Delphiju, posetiocima mojih seminara i konferencija u Italiji, SAD, Francuskoj, Velikoj Britaniji, Singapuru, Holandiji, Nemačkoj i Švedskoj.

Najveću zahvalnost šaljem svojoj supruzi Leli (Lella), koja me je podržavala tokom pisanja još jedne knjige, našoj kćeri Benedeti (Benedetta) i sinu Jakopu (Jacopo), koji bi se radije igrao sa tatinim računarom. Njihova živahnost (i živahnost našeg psa Lila) i pažnja koju zaslužuju su me sprečili da svakoga dana provedem dovoljno sati radeći, pa sam zbog toga radio do kasno u noć ili se rano budio. Mnogi naši prijatelji su doprineli prijatnim pauzama, kao i naši roditelji, braća, sestre i njihove porodice (uključujući osmoro sestrića i sestričina - Mateo (Matteo), Andrea (Andrea), Đakomo (Giacomo), Stefano (Stefano), Andreo (Andrea), Pjetro (Pietro), Elena (Elena) i Sara (Sara)).

Na kraju, želeo bih da zahvalim svim ljudima, od kojih mnoge i ne poznajem, koji uživaju u životu i pomažu izgradnju boljeg sveta. Ukoliko nikada ne prestanem da verujem u budućnost i mir, to će biti zahvaljujući njima.

Kratak sadržaj

Uvod	xxix
DEO I OSNOVE	1
POGLAVLJE 1 Uvod u Borlandov Developer Studio 3.0	3
POGLAVLJE 2 Platforme: Win32 i Microsoft .NET	39
POGLAVLJE 3 Programski jezik Delphi	59
POGLAVLJE 4 Programski jezik Delphi za .NET	107
POGLAVLJE 5 Delphijeva izvršna biblioteka Win32	155
POGLAVLJE 6 Arhitektura biblioteke Visual Component Library (VCL)	203
POGLAVLJE 7 Korišćenje formulara	259
POGLAVLJE 8 Pravljenje korisničkog interfejsa pomoću biblioteke VCL-a (za Win32 i .NET)	309
POGLAVLJE 9 Delphijeva .NET izvršna biblioteka i biblioteka Framework Class Library	351
DEO II DELPHIJEVA OBJEKTNO-ORIJENTISANA ARHITEKTURA	379
POGLAVLJE 10 Obrada programskog koda i testiranje jedinica	381
POGLAVLJE 11 Dinamičke arhitekture (biblioteke, paketi i asembliji)	403
POGLAVLJE 12 Komunikacija između COM i .NET	437
DEO III ARHITEKTURE ZA PROGRAMIRANJE BAZA PODATAKA U DELPHIJU	477
POGLAVLJE 13 Arhitektura baza podataka u Delphiju	479
POGLAVLJE 14 Klijent/server programiranja pomoću komponenti VCL Database Components	529
POGLAVLJE 15 Korišćenje tehnologije ADO	589
POGLAVLJE 16 Korišćenje tehnologije ADO.NET	619
POGLAVLJE 17 Višeslojne arhitekture	649
POGLAVLJE 18 Korišćenje objekata Enterprise Core Objects (ECO)	675

DEO IV DELPHI I INTERNET	.707
POGLAVLJE 19 HTML i HTTP programiranje	.709
POGLAVLJE 20 WebSnap i IntraWeb	.759
POGLAVLJE 21 Arhitektura ASP.NET	.807
POGLAVLJE 22 Korišćenje XML tehnologija	.843
POGLAVLJE 23 Web usluge i SOAP	.875
 DEO V DODACI	 .905
DODATAK A Naučite osnove Delphija	.907
DODATAK B Alati koji se ugrađuju u Delphi	.911
 Indeks	 .915

Sadržaj

Uvod	xxix
DEO I • OSNOVE	1
POGLAVLJE 1 Uvod u Borlandov Developer Studio 3.0	3
Oblici paketa Delphija	3
Pregled IDE-a	4
IDE sa višestrukom strukturom	4
IDE za .NET i ALM	5
Delimične instalacije	6
Pokretanje IDE-a sa višetrakim konfiguracijama	6
Dobrodošli u Delphi 2005	7
Struktura IDE-a	8
Podešavanje radne površine	10
Par reči o menijima	10
Spisak stvari koje treba uraditi	11
Rezultati proširenog pretraživanja	12
Delphijev editor	12
Delphi 2005: programski kod i regioni	13
Šifriranje datoteka sa izvornim programskim kodom	14
Iseći programskog koda u Delphiju 2005	14
Alatka Code Insight	15
Alatka Sync Edit	18
Strukturni pogled editora	18
Pretraživanje u editoru	19
Alatka Class Completion	19
Ostale tastaturne prečice editora	20
Prethodni rad u editoru	20
Ostale nove osobine editora	22
Dizajneri	23
Alatka Object Inspector	24
Pogled Structured View	25
Kopiranje i smeštanje komponenata	26
Upravljanje projektima	27
Alatke i alatke za izradu	28
Datoteke projekta	29
Datoteke grupe projekta	32
Opcije projekta	33
Prikazivanje datoteka sa izvornim kodom	34

MAJSTOR ZA BORLANDOV DELPHI 2005

Više od programiranja u Delphiju	34
Programski jezik C# u Delphiju 2005	35
Dizajner UML	35
Alatke za rad sa bazom podataka u IDE-u	37
Šta je sledeće?	38

POGLAVLJE 2 Platforme: Win32 i Microsoft .NET 39

Win32 API	39
Biblioteke OOP klasa	40
Spas je u tehnologiji COM	41
Šta je to Microsoft .NET?	41
"Marketinški" ciljevi .NET-a	42
Zbog čega koristiti .NET?	43
VES: virtuelni sistem izvršavanja	44
CIL: zajednički međujezik	45
CLS: zajednička specifikacija jezika	46
CLR: zajedničko izvršno okruženje	47
JIT i postupak kompajliranja u .NET-u	48
Model upravljanja izvršavanjem i prikupljanje otpadaka	50
CTS: zajednički sistem tipova podataka	51
CTS: vrednosni tipovi podataka	52
CTS: referentni tipovi podataka	52
Imenovani prostori i asembliji	53
Šta je to asembli?	53
Povezivanje i učitavanje asemblija	54
Verzije asemblija i GAC	55
Dinamičko učitavanje asemblija	57
Šta je sledeće?	57

POGLAVLJE 3 Programski jezik Delphi 59

Osnovne osobine programskog jezika	59
Klase i objekti	60
Još nekoliko reči o metodima	62
Dinamičko pravljenje komponenata	63
Enkapsulacija	64
Specifikatori Private, Protected i Public	65
Kada je privatnost zaista privatnost	66
Enkapsulacija pomoću svojstava	67
Enkapsulacija i formulari	69
Konstruktori	71
Destruktori i metod Free	72
Delphijev objektni referentni model	73
Dodeljivanje objekata	74
Objekti i memorija	76

Nasleđivanje od postojećih tipova	77
Polja tipa protected i enkapsulacija	78
Nasleđivanje i kompatibilnost tipova podataka	80
Kasno povezivanje i polimorfizam	81
Zaobilaženje i ponovno definisanje metoda	82
Poređenje virtuelnih i dinamičkih metoda	83
Apstraktni metodi	84
Zapečaćene klase i finalni metodi	85
Ugnježdjeni tipovi podataka i ugnježdene komponente	86
Bezbedno prevođenje tipova podataka	87
Upotreba interfejsa	89
Obrada izuzetaka	91
Tok programa i blok finally	92
Klase izuzetaka	93
Beleženje grešaka	95
Izuzeci i konstruktori	96
Reference klase	97
Pravljenje komponentata pomoću referenci klase	98
Petlja for..in	100
Ugrađivanje programskog koda	103
Šta je sledeće?	105
POGLAVLJE 4 Programski jezik Delphi za .NET	107
Programski jezik Delphi za Microsoftovu platformu .NET	107
Dobre stare jedinice	108
Globalni konstrukti i lažna klasa Unit	108
Jedinice kao imenovani prostori	110
Inicijalizacija jedinice i konstruktori klase	111
Identifikatori	112
Kvalifikovani identifikatori	112
Unicode identifikatori	113
Osnovni tipovi podataka	113
Primitivni tipovi podataka	114
Okruživanje primitivnih tipova podataka	116
Pobrojani i skupovni tipovi podataka u Delphiju	117
Slogovi na steroidima	118
Slogovi ili klase	119
Novi tipovi slogova u Delphiju	120
Referentni tipovi podataka	120
Stringovi	121
Korišćenje tipova podataka koji nisu bezbedni	123
Slogovi tipa Variant	124
Parametri za koje nije zadat tip podataka	125
Rezervisanje memorije pomoću metoda New	126
Tip podataka PChar	126
Više ne postoji file of	126

MAJSTOR ZA BORLANDOV DELPHI 2005

Bezbedno pretvaranje tipova podataka	127
Nove osobine klase	129
Specifikatori pristupa	129
Podaci klase i statički metodi klase	131
Konstruktori klase	132
Apstraktne klase	133
Pomagači klase	134
Svojstva	136
Nizovna svojstva	138
Primenjivanje konstruktora na instance	139
Pozivanje izvedenih konstruktora	139
Metodi Free i Destroy prilikom uklanjanja otpadaka	140
Reference klase i metaklase	142
Interfejsi su sada "čisti"	144
Nove osobine operatora	146
Atributi, odnosno RTTI do krajnjih granica	149
Deklarisanje atributa	150
Proveravanje atributa pomoću alatke Reflection	152
Događaji sa više uloga	153
Šta je sledeće?	154

POGLAVLJE 5 Delphiјеva izvršna biblioteka Win32 155

Jedinice biblioteke RTL	155
Jedinica System za Win32	156
Jedinice SysUtils i SysConst	159
Jedinica Math	162
Jedinice ConvUtils i StdConv	164
Jedinica DateUtils	166
Jedinica StrUtils	167
Nova jedinica WideStrUtils	168
Jedinice DelphiMM i ShareMem	170
Rad sa datotekama pomoću jedinice SysUtils	170
Klasa TObject	172
Prikazivanje informacija o klasi	174
Klasa TPersistent	175
Rezervisana reč published	176
Pristupanje svojstvima po imenu	178
Klase liste i kontejnerske klase	180
Liste i stringovne liste	180
Klase kontejnera	184
Bezbedni kontejneri i liste	187
Usmeravanje	189
Klasa TStream	189
Specifične klase tokova	191
Korišćenje tokova datoteke	192

Klase TReader i TWriter	193
Tokovi i trajnost podataka	194
Kompresovanje tokova pomoću biblioteke ZLib	196
Šta je sledeće?	201
POGLAVLJE 6 Arhitektura biblioteke Visual Component Library (VCL)	203
Klasa TComponent	203
Koncept vlasništva	204
Svojstvo Name	207
Uklanjanje polja formulara	208
Sakrivanje polja formulara	208
Svojstvo Tag koje se može prilagoditi (za platforme Win32 i .NET)	210
Klasa TComponent iz biblioteke VCL za .NET	210
Događaji	213
Događaji u Delphiju	213
Pokazivači metoda	213
Događaji su svojstva	215
Tradicionalni odeljci biblioteke VCL	217
Napomena o biblioteci VCL	218
Klasa TControl i klase koje su iz nje izvedene	219
Klasa TControl i klase koje su iz nje izvedene za .NET	219
Svojstvo Parent i kontrole	220
Svojstva koja se koriste za kontrolisanje veličine i pozicije	220
Svojstva aktiviranja i vidljivosti kontrole	220
Fontovi	221
Boje	221
Klasa TWinControl	222
Otvaranje palete alata Component	222
Komponente za unos teksta	223
Odabiranje opcija	225
Liste	226
Opsezi	231
Komande	232
Tehnike rada sa kontrolama	237
Obrada ulaznog fokusa	237
Sidra kontrole	239
Korišćenje komponente Splitter	240
Tastaturne prečice	242
Korišćenje oblačića palete alata	242
Kontrole koje iscrtava vlasnik i stilovi	244
Kontrole ListView i TreeView	248
Grafička referentna lista	248
Drvo podataka	253
Čvorovi koje definiše korisnik	256
Šta je sledeće?	257

POGLAVLJE 7 Korišćenje formulara	259
Klasa TForm	259
Korišćenje jednostavnih formulara	260
Stil formulara	261
Stil granice	261
Zadavanje drugih stilova prozora	262
Unos sa formulara	264
Nadgledanje unosa sa tastature	264
Prihvatanje ulaza miša	265
Prevlačenje i crtanje upotrebom miša	266
Crtanje po formularima	270
Neobične tehnike: alfa kombinovanje, ključ boje i Animate API	271
Pozicija, veličina, skrolovanje i skaliranje	272
Pozicija formulara	272
Priljubljanje uz ekran	272
Veličina formulara i njegova klijentska oblast	272
Ograničavanje formulara	273
Skrolovanje formulara	273
Pravljenje i zatvaranje formulara	274
Redosled događaja za pravljenje formulara	275
Zatvaranje formulara	276
Okviri za dijalog i drugi sekundarni formulari	277
Dodavanje drugog formulara programu	277
Pravljenje sekundarnih formulara tokom izvršavanja programa	278
Prioritetni formulari i nova svojstva Popup	279
Pravljenje okvira za dijalog	280
Okvir za dijalog primera RefList	280
Neprioritetni okvir za dijalog	282
Okviri za dijalog operativnog sistema Windows	284
Objekat Application	285
Aktiviranje aplikacija i formulara	287
Obrada aktiviranja miša u Delphiju 2005	287
Praćenje formulara pomoću objekta Screen	288
Izrada MDI aplikacija	290
Okvir i dete-prozori u Delphiju	291
Primer MdiDemo	291
Primer MdiMulti	293
Vizuelno nasleđivanje formulara	293
Nasleđivanje od osnovnog formulara	293
Polimorfni formulari	296
Razumevanje okvira	298
Okviri i stranice	300
Više okvira bez stranica	301
Osnovni formulari i interfejsi	303
Korišćenje klase osnovnog formulara	305
Korišćenje interfejsa	306
Šta je sledeće?	307

POGLAVLJE 8 Pravljenje korisničkog interfejsa pomoću biblioteke VCL (za Win32 i .NET)	309
Formulari sa više stranica	309
Kontrole PageControl i TabSheet	310
Program za pregled slika u kome vlasnik iscrtaava kartice	314
Korisnički interfejs čarobnjaka	316
Kontrola ToolBar	316
Primer RichBar	317
Meni i polje tipa combo na paleti alatki	319
Jednostavna statusna linija	320
Teme u operativnom sistemu Windows XP	322
Arhitektura ActionList	323
Unapred definisane akcije	325
Akcije u praksi	326
Komponente editora Toolbar i ActionList	329
Kontejneri palete alatki: komponenta ControlBar	330
Meni u komponenti ControlBar	333
Dokiranje u Delphiju	333
Dokiranje paleta alatki u komponentama ControlBar	334
Dokiranje uz PageControl	337
Nove komponente za dokiranje u Delphiju 2005	339
Arhitektura ActionManager	340
Izrada jednostavnog programa	342
Elementi menija koji su nedavno upotrebljeni	344
Prevođenje postojećeg programa	346
Korišćenje liste akcija	346
Šta je sledeće?	349
 POGLAVLJE 9 Delphijeva .NET izvršna biblioteka i biblioteka Framework Class Library	 351
Delphijeva izvršna biblioteka za .NET	351
Jedinica System u Delphiju za .NET	351
Delphijeva izvršna biblioteka: Borland.Delphi.DLL	353
Rutine Borland.VclRtl	353
Klase Borland.VclRtl	356
Biblioteka osnovnih klasa (BCL)	357
Klasa System.Object	358
Klasa StringBuilder	360
Kontejnerske klase	361
Regularni izrazi	364
.NET tokovi	365
Klasa Component	366
Biblioteka WinForms	368
Nema DFM datoteke, postoji samo programski kod	368
Lažni prijatelji i ostale razlike	370
Kontrole biblioteke WinForms	371

GDI GDI+	373
Klasa Forms	376
Osobine biblioteke VCL koje ne postoje u biblioteci WinForms	376
Šta je sledeće?	377

DEO 2 • DELPHIJEVA OBJEKTNO-ORIJENTISANA ARHITEKTURA 379

POGLAVLJE 10 Obrada postojećeg programskog koda i testiranje jedinica 381

Više od alata za brzo pavljenje programa	381
Agilne metodologije	382
Ekstremno programiranje	382
Preispitivanje postojećeg programskog koda	384
Testiranje jedinica	385
Kombinovanje preispitivanja programskog koda i testiranja jedinica	385
Preispitivanje programskog koda u Delphiju 2005	385
Deklarisanje promenljivih	386
Izdvajanje u resursni string	387
Promena imena	388
Izdvajanje metoda	389
Pronalaženje jedinice	392
Pronalaženje referenci	392
Testiranje jedinica u Delphiju 2005	393
Okruženje DUnit	394
Okruženje NUnit	398
Saveti za testiranje jedinica	401
Šta je sledeće?	402

POGLAVLJE 11 Dinamičke arhitekture (biblioteke, paketi i asembliji) 403

DLL datoteke u platformi Win32	403
Šta je dinamičko povezivanje?	403
Čemu služe DLL-ovi?	404
Pravila za Delphi programere DLL-ova	405
Upotreba postojećih DLL-ova	406
Pravljenje DLL datoteke za platformu Win32 u Delphiju	407
Izvoženje stringova iz DLL-a	408
Pozivanje Delphijske DLL datoteke	409
Menjanje imena projekta i biblioteke	410
Pozivanje DLL funkcije tokom izvršavanja programa	411
Win32 DLL datoteke u memoriji: programski kod i podaci	413
Deljenje podataka korišćenjem datoteka koje su mapirane u memoriji	415
Delphijski paketi	417
Korišćenje paketa koji se koristi samo tokom izvršavanja	417
Pravljenje paketa	418
Pravljenje i kompajliranje paketa	418
Verzije paketa	419

Dinamičke arhitekture	420
Aplikacija sa paketima koji se koriste tokom izvršavanja	420
Učitavanje paketa tokom izvršavanja programa	422
Korišćenje interfejsa u paketima	424
Struktura paketa	428
Prelazak sa paketa na asemblije	431
Pravljenje i korišćenje DLL datoteke kojom se upravlja	431
Dinamičko učitavanje DLL datoteke kojom se upravlja	432
Od učitavanja do preuzimanja	433
Dinamička arhitektura koja se ostvaruje pomoću asemblija	434
Ispitivanje asemblija	435
Šta je sledeće?	436

POGLAVLJE 12 Komunikacija između COM i .NET 437

Kratka istorija COM-a i platforme .NET	438
Implementiranje interfejsa IUnknown	438
Globalno jedinstveni identifikatori	440
Uloga radionica klasa (Class Factories)	440
Prvi COM server	441
COM interfejsi i objekti	442
Inicijalizovanje COM objekta	443
Testiranje COM servera	445
Upotreba svojstava interfejsa	446
Automatizacija	447
Slanje automatizovanog poziva	448
Pravljenje Automation servera	450
Editor Type Library	450
Programski kod servera	451
Registrowanje Automation servera	453
Pravljenje klijenta za server	453
Oblast delovanja objekata automatizacije	455
Server u komponenti	456
COM tipovi podataka	457
Međusobna komunikacija u platformi .NET	458
Korišćenje biblioteke COM u platformi .NET	459
Korišćenje Win32 DLL datoteka u platformi .NET	466
Korišćenje .NET objekata u COM klijentima	471
Korišćenje .NET rutina u Win32 aplikacijama	475
Šta je sledeće?	476

DEO 3 • ARHITEKTURE ZA PROGRAMIRANJE BAZA PODATAKA U DELPHIJU 477

POGLAVLJE 13 Arhitektura baza podataka u Delphiju 479

Rad sa bazom podataka u platformi Win32: biblioteka dbExpress, lokalni podaci i druge alternative	480
--	-----

MAJSTOR ZA BORLANDOV DELPHI 2005

Biblioteka dbExpress	480
Borlandov mehanizam za baze podataka	481
InterBase Express	481
MyBase i komponenta ClientDataSet	482
dbGo za ADO	482
Komponente za skupove podataka	483
MyBase: samostalni klijentski skup podataka	483
Uspostavljanje veze sa postojećom lokalnom tabelom	484
Od MIDAS DLL datoteke do jedinice MidasLib	484
Formati XML i CDS	485
Definisanje nove lokalne tabele	485
Indeksiranje	486
Filtriranje	487
Pronalaženje slogova	488
Korišćenje kontrola koje prepoznaju podatke	489
Podaci u komponenti DBGrid	490
Komponenta DBNavigator i akcije skupa podataka	490
Tekstualne kontrole koje prepoznaju podatke	490
Kontrole u obliku liste koje prepoznaju podatke	491
Korišćenje lookup kontrola	492
Grafičke kontrole koje prepoznaju podatke	494
Klasa TDataSet	494
Status skupa podataka	498
Polja skupa podataka	499
Korišćenje objekata polja	501
Hijerarhija klasa polja	503
Dodavanje polja koje se izračunava	505
Lookup polja	507
Obrada null vrednosti pomoću događaja polja	508
Kretanje kroz skup podataka	510
Suma kolone tabele	511
Korišćenje obeleživača	512
Menjanje kolone tabele	514
Prilagođavanje tabele baze podataka	514
Isrtavanje kontrole DBGrid	514
Tabela koja dozvoljava višestruko selektovanje	517
Prevlačenje na tabelu	518
Aplikacije za baze podataka sa standardnim kontrolama	519
Oponašanje Delphijevih kontrola koje prepoznaju podatke	519
Slanje zahteva bazi podataka	521
Grupisanje i agregacija	523
Grupisanje	523
Definisanje agregacija	524
Strukture master/detail	526
Master/detail pomoću klijentskih skupova podataka	526

Obrada grešaka baze podataka	527
Šta je sledeće?	528
POGLAVLJE 14 Klijent/server programiranja pomoću komponenti	
VCL Database Components	529
Arhitektura klijent/server	529
Elementi strukture baze podataka	531
Entiteti i relacije	531
Prelazak sa primarnih ključeva na OID-e	532
Još ograničenja	533
Jednosmerni kursori	534
Upoznavanje sa bazom podataka InterBase	535
Korišćenje aplikacije IBConsole	536
Programiranje na strani servera pomoću InterBasea	538
Biblioteka dbExpress	540
Rad sa jednosmernim kursorima	540
Platforme i baze podataka	541
Problemi sa verzijama drajvera	542
Komponente biblioteke dbExpress	543
Komponenta SQLConnection	543
Komponente biblioteke dbExpress za rad sa skupom podataka	546
Komponenta SQLMonitor	548
Nekoliko dbExpress primera	548
Korišćenje jedne komponente ili više komponenti	549
Pristupanje metapodacima baze podataka pomoću metoda	
SetSchemaInfo	552
Upit sa parametrima (parametarski upit)	553
Jedan smer je dovoljan: štampanje podataka	555
Paketi i keš	558
Rad sa ažuriranim podacima	558
Ažuriranje podataka	560
Korišćenje transakcija	562
Korišćenje InterBase Expressa	565
IBX komponente skupova podataka	565
IBX komponente za administriranje	566
Pravljenje IBX primera	567
Pravljenje aktivnog upita	567
Nadgledanje InterBase Expressa	572
Dobijanje ostalih sistemskih podataka	573
Delovi raznih aplikacija	573
Generatori i identifikatori	573
Pretraživanja	575
Rad sa poslovnica i osobama	577
Pravljenje korisničkog interfejsa	579
Prijavljivanje za kurseve	581

MAJSTOR ZA BORLANDOV DELPHI 2005

Pravljenje lookup okvira za dijalog	584
Formular za unošenje upita	586
Šta je sledeće?	587

POGLAVLJE 15 Korišćenje tehnologije ADO 589

Microsoftove komponente za pristupanje podacima (MDAC)	590
OLE DB provajderi	591
Korišćenje dbGO komponenti	592
Praktičan primer	592
Komponenta ADOConnection	594
Datoteke Data Link	594
Dinamička svojstva	595
Dobijanje informacija o šemi	595
Korišćenje Jet mehanizma	597
Korišćenje Paradoxovih datoteka pomoću Jet mehanizma	597
Korišćenje Excelovih datoteka pomoću Jet mehanizma	598
Korišćenje tekstualnih datoteka pomoću Jet mehanizma	599
Uvoz i izvoz	601
Korišćenje kursora	602
Pozicija kursora	602
Tip kursora	603
Kombinovanje lokacija i tipova kursora	604
Nema prebrojavanja slogova	604
Klijentski indeksi	605
Kloniranje	606
Obrada transakcija	607
Ugnježdene transakcije	607
Atributi komponente ADOConnection	608
Tipovi zaključavanja	608
Ažuriranje podataka	609
Grupna ažuriranja	610
Optimističko zaključavanje	612
Rešavanje konflikata ažuriranja	614
Isključeni skupovi slogova	615
Skladištenje veza	616
Trajni skupovi slogova	617
Model aktovke	617
Šta je sledeće?	618

POGLAVLJE 16 Korišćenje tehnologije ADO.NET 619

Arhitektura biblioteke ADO.NET	619
Korišćenje režima uspostavljene veze	620
Rad sa podacima pomoću komponente OleDbConnection	621
Rad sa podacima pomoću ODBC-a	623
Način opšteg rada sa podacima pomoću interfejsa	624

Rad kada veza nije uspostavljena	625
Korišćenje komponente OleDbDataAdapter	625
Pravljenje objekta DataTable tokom dizajniranja programa	627
Tokom dizajniranja programa nema aktivnih podataka	628
Komponente za dobijanje podataka	629
Direktan rad sa podacima koji se nalaze u komponenti DataSet	629
Master/detail zavisnost u klasi DataSet	631
Komponenta DataSet u XML-u	633
Sortiranje i filtriranje podataka pomoću objekta DataView	634
Generisanje klase DataSet	635
Upravljanje keširanim podacima i ažuriranjima podataka	639
Poređenje sa komponentom ClientDataSet	640
Korišćenje provajdera Borland Data Provider (BDP)	640
Konfigurisanje provajdera BDP	641
Vizuelno programiranje pomoću provajdera Borland Data Provider	642
Ostale osobine provajdera BDP	644
Usluge provajdera BDP	645
Korišćenje arhitekture ADO.NET u VCL aplikacijama	645
Šta je sledeće?	647
 POGLAVLJE 17 Višeslojne arhitekture	649
Osnove tehnologije DataSnap	649
Interfejs IAppServer	650
Protokol za uspostavljanje veze	651
Obezbeđivanje paketa podataka	651
Delphijeva podrška komponentata (na strani klijenta)	652
Delphijeva podrška komponentata (na strani servera)	653
Pravljenje primera aplikacije	653
Prva serverska aplikacija	654
Prvi laki klijent	655
Pravljenje .NET klijentske aplikacije	656
Dodavanje ograničenja serveru	657
Ograničenja polja i tabele	657
Uključivanje svojstava polja	658
Dogadaji polja i tabele	659
Dodavanje karakteristika klijentu	659
Redosled obavljanja ažuriranja	659
Osvežavanje podataka	660
Napredne karakteristike arhitekture DataSnap	662
Parametarski upiti	662
Praktično pozivanje metoda	663
Master/detail zavisnosti	664
Upotreba komponente ConnectionBroker	665
Ostale opcije provajdera	666
Komponenta SimpleObjectBroker	666

MAJSTOR ZA BORLANDOV DELPHI 2005

Skladištenje objekata	667
Prilagođavanje paketa podataka	667
Pravljenje višeslojnih aplikacija za Microsoft .NET	668
Arhitektura .NET Remoting	668
Praktično korišćenje .NET Remotinga	669
ADO.NET Remoting i Delphijeve komponente	671
Praktično korišćenje ADO.NET Remotinga	672
Šta je sledeće?	674

POGLAVLJE 18 Korišćenje objekata Enterprise Core Objects (ECO) 675

Model	676
Klase	677
Atributi	677
Operacije	678
Asocijacije	678
Izvedeni atributi:OCL	679
Izvedeni atributi: programski kod	681
Obrnuti izvedeni atributi	683
Izvedene asocijacije	683
Klase asocijacije	685
Datoteka ECOSpace	688
Trajnost objekata	688
Okruženje ECO i baze podataka	689
Pravljenje šeme baze podataka	689
Optimističko zaključavanje	690
Korisnički interfejs	692
Komponente Handle	693
Komponenta ReferenceHandle	693
Komponenta ExpressionHandle	694
Povezivanje podataka	694
Komponenta CurrencyManagerHandle	695
Komponenta OCLPSHandle	696
Promenljive	698
Okruženje ECO u programskom kodu	702
Pravljenje objekata: deo 1	703
Dobijanje reference na objekat koji je odabran	703
Pravljenje objekata: deo 2	703
Izvršavanje OCL-a iz programskog koda	704
Šta je sledeće?	705

DEO 4 • DELPHI I INTERNET ..... 707**POGLAVLJE 19 HTML i HTTP programiranje 709**

Pravljenje aplikacija u kojima se koriste priključci	709
Osnove programiranja pomoću priključaka	710
Korišćenje TCP komponenta biblioteke Indy	712

Korišćenje protokola HTTP	717
Dobijanje HTTP sadržaja pomoću komponente IdHTTP	717
WinInet API (Win32)	724
Klasa WebClient biblioteke FCL (.NET)	725
Jednostavan HTTP server	727
Generisanje HTML-a	728
Delphijeve komponente HTML Producer	728
Pravljenje HTML stranica	729
Pravljenje stranica sa podacima	731
Pravljenje HTML tabela	732
Korišćenje stilova	734
Dinamičke stranice koje se dobijaju sa servera	734
Dinamičke web stranice	735
Pregled protokola CGI	736
Korišćenje dinamičkih biblioteka	737
Delphijeva tehnologija WebBroker	737
Debugiranje upotrebom usluge Web App Debugger	740
Pravljenje višenamenskog WebModula	742
Dinamička izrada izveštaja baze podataka	744
Upiti i formulari	745
Korišćenje Apache modula	749
Korišćenje servera IIS	751
Praktični primeri	752
Grafički brojač poseta web stranice	753
Pretraživanje upotrebom Web Search mehanizma	755
Šta je sledeće?	757
 POGLAVLJE 20 WebSnap i IntraWeb	759
Tehnologija WebSnap	759
Rad sa više stranica	762
Serverski skriptovi	764
Adapteri	766
Pronalaženje datoteka	770
Korišćenje komponente DataSetAdapter	771
Web interfejs za komponentu DataSetAdapter	771
Sesije, korisnici i privilegije	776
Korišćenje sesija	777
Zahtev za prijavljivanje	778
Tehnologija IntraWeb	780
Od web sajtova do web aplikacija	780
Pogledajte šta se događa iza scene	783
Programski kod IntraWeb aplikacije	785
Delphi za .NET verzija aplikacije IWSimpleApp	786
IntraWeb arhitekture	786

MAJSTOR ZA BORLANDOV DELPHI 2005

Pravljenje IntraWeb aplikacija	787
Pravljenje aplikacija koje imaju više stranica	789
Upravljanje sesijama	793
Integrisanje sa bibliotekom WebBroker (i bibliotekom WebSnap)	794
Struktura stranice	796
Web aplikacije za baze podataka	797
Povezivanje sa detaljima	798
Premeštanje podataka na stranu klijenta	801
Čarobnjak Deployment Manager	803
Šta je sledeće?	805

POGLAVLJE 21 Arhitektura ASP.NET 807

Osnove arhitekture ASP.NET	807
Arhitektura ASP.NET i web serveri	808
Prazna stranica u Delphiju	809
Tehnologija pisanja skriptova	811
Razdvajanje programskog koda	812
Uvod u upravljanje stanjima	814
Pravljenje ASP.NET stranica	815
Klasa Control	815
HTML kontrole	818
Web kontrole	819
Klasa Page	819
Nostrifikovanje sadržaja kontrola	823
Rad sa podacima u tehnologiji ASP.NET	825
Rad sa bazama podataka	826
Korišćenje Borlandovih DBWeb komponenata	832
Pravljenje ASP.NET aplikacija	838
Prebacivanje podataka između stranica	838
Upravljanje sesijama	840
Autentičnost formulara	840
Keširanje u arhitekturi ASP.NET	841
Prosleđivanje ASP.NET aplikacija	841
Šta je sledeće?	842

POGLAVLJE 22 Korišćenje XML tehnologija 843

Uvod u XML	843
Osnovna sintaksa programskog jezika XML	844
Dobro napravljena XML struktura	845
Korišćenje programskog jezika XML	845
Upravljanje XML dokumentima u Delphiju	847
Programiranje pomoću objektnog modela DOM	848
XML dokument u komponenti TreeView	849
Korišćenje komponente XmlDocument u platformi .NET	851
Pravljenje dokumenata pomoću modela DOM	851

XML interfejsi za povezivanje podataka	855
Korišćenje osnovnog XML-a modela DOM u platformi .NET	858
Analiziranje programskog koda XML	860
Upotreba SAX API-ja	860
Analiziranje programskog koda XML u platformi .NET	863
Korišćenje XSLT-a	864
Korišćenje tehnologije XPath	865
XSTL u praksi	865
XSLT i WebSnap	866
Direktne XSL transformacije pomoću modela DOM	868
XSLT i ASP.NET	869
Mapiranje XML-a pomoću transformacija	871
Obrada velikih XML dokumenata	872
Od komponente ClientDataSet do XML dokumenta	872
Od XML dokumenta do komponente ClientDataSet	873
Šta je sledeće?	874
POGLAVLJE 23 Web usluge i SOAP	875
Tehnologije web usluga	875
Podrška za SOAP u Delphiju za Win32	876
SOAP klijent	876
Pravljenje web usluge u Delphiju za Win32	879
Debugiranje SOAP zaglavlja	883
Prikazivanje postojeće klase kao web usluge	884
REST arhitektura u Delphiju	885
Klijentske REST tehnologije	885
Pravljenje REST servera	886
Klijent za REST server	888
Web usluge u platformi .NET	889
.NET klijent web usuge	889
Pravljenje .NET servera	891
Podaci baze podataka i protokol SOAP	894
Rad sa podacima	894
Prosleđivanje XML dokumenata	895
Klijentski program (mapiranje na komponentu ClientDataSet pomoću XSLT-a)	897
DataSnap i SOAP	899
Rad sa pridruženim datotekama	901
Šta je sledeće?	904
DEO 5 • DODACI	905
DODATAK A Naučite osnove Delphija	907
Knjiga Essential Pascal	907
Knjiga Essential Delphi	908
Knjiga Delphi Power Book	908

MAJSTOR ZA BORLANDOV DELPHI 2005

DODATAK B Alati koji se ugrađuju u Delphi	911
Markovi alati	911
CanTools čarobnjaci	911
Komponenta Object Debugger	912
Alat Memory Snap	912
Dodatni Delphijevi alati iz drugih izvora	912
Projekat JEDI	913
Dodatak GExperts	913
Okruženje InstantObjects	913
Indeks	915

Uvod

U 2005. godini se pojavila potpuno nova verzija paketa Delphi i proslavio se deseti Delphijev rođendan. Paket se prvi put pojavio 14. februara 1995. godine, što možete videti na mojoj web stranici (www.marcocantu.com/delphibirth) povodom ovog jubileja.

Prvi put kada mi je Zak Urloker (Zack Urlocker) pokazo proizvod kodiranog naziva Delphi koji je trebalo prezentovati, ja sam shvatio da će to promeniti moj rad — i rad mnogih drugih programera. Nekada sam se borio sa C++ bibliotekama za operativni sistem Windows, a Delphi je bio i ostao najbolja kombinacija objektno-orijentisanog programiranja i vizuelnog programiranja, ne samo za ovaj operativni sistem već i za operativni sistem Linux i Microsoftovo okruženje .NET Framework.

Delphi 2005 nastavlja ovu tradiciju i solidne osnove biblioteke VCL, ali je ujedno revolucionarno rešenje sa potpuno redizajniranim IDE-om (Integrated Development Environment), značajno proširenim objektno-orijentisanim programskim jezikom, u koji je Borland ugradio mnoge alate kako bi zaokružio postupak pravljenja softvera. Delphi je značajan i jedinstven alat pomoću kojeg ne samo da se iz IDE-a mogu praviti programi za platforme Win32 i .NET, već se mogu praviti programi za obe platforme pomoću jednog izvornog programskog koda.

Delphi se može koristiti za pravljenje aplikacija za gotovo sve oblasti: može se koristiti za pravljenje jednostavnih programa, programa za obradu grafike, programa za rad sa bazama podataka, klijent/server i višeprocenske aplikacije, rešenja za Internet i lokalne računarske mreže, XML i web usluge. Ukoliko želite da imate kontrolu, da brzo pravite programe ili samo da uživate u programiranju, onda ćete sve to ostvariti pomoću Delphija i brojnih tehnika i saveta koje ćete pronaći u ovoj knjizi.

Devet verzija, a usavršavanje se nastavlja

Neke od prvobitnih karakteristika Delphija koje su me privukle su bili pristup na osnovu formulara i objektno-orijentisani pristup, neverovatno brz kompajler, velika podrška za baze podataka, dobra integracija sa Windows programiranjem i tehnologija komponentata. Međutim, najvažniji element je bio programski jezik Object Pascal (sada se zove programski jezik Delphi) koji je osnova za sve ostalo.

Delphi 2 je bio čak i bolji! Među svim poboljšanjima su bila i sledeća: Multi-Record Object i poboljšane tabele za baze podataka, podrška za OLE Automation i variant tip podataka, potpuna podrška i integracija za operativni sistem Windows 95, tip podataka long string i Visual Form Inheritance. Delphi 3 je ovome dodao tehnologiju Code Insight, podršku za DLL debugovanje, šablone komponentata, TreeChart, Web Broker tehnologiju, pakete komponentata, ActiveForms i neverovatnu integraciju sa COM-om, zahvaljujući interfejsima.

Delphi 4 nam je podario AppBrowser editor, nove karakteristike operativnog sistema Windows 98, poboljšanu podršku za OLE i COM, proširene komponente za baze podataka i mnoge dodatke osnovnim VCL klasama, uključujući podršku za dokiranje, ograničavanje i usidrenje kontrola. Delphi 5 je upotrebio sliku mnogim poboljšanjima IDE-a (previše ih je da bi ih sve naveo), proširenom podrškom za baze podataka za specifične ADO i InterBase skupove podataka, unapređenom verzijom MIDAS-a (koja

se sada zove DataSnap) koja obuhvata podršku za Internet, mogućnostima za prevodenje, konceptom okvira i novim komponentama.

Delphi 6 je svim ovim mogućnostima dodao podršku za razvoj na različitim platformama pomoću nove biblioteke Component Library for Cross-Platform (CLX, koja više nije deo Delphija), unapredene izvršne biblioteke, mehanizma za baze podataka dbExpress, web usluge i izuzetnu podršku za XML, neverovatno moćno okruženje za web razvoj, nova poboljšanja IDE-a, i veliki broj novih komponenti i klasa.

Delphi 7 je neke od ovih novijih tehnologija učinio robusnijim pomoću poboljšanja (SOAP podrška i DataSnap su samo neka od njih), i sadrži podršku za novije tehnologije (recimo, teme operativnog sistema Windows XP ili UDDI), ali, što je najvažnije, sadrži interesantan skup komponenti drugih programerskih kuća: RAVE mehanizam za pravljenje izveštaja, IntraWeb tehnologiju za pravljenje web aplikacija i ModelMaker okruženje.

U Delphiju 8 za Microsoftovo okruženje .NET Framework su otvorena vrata u potpuno nov svet, tako što je predstavljen prvi Borlandov kompajler za programski jezik Pascal/Delphi koji nije namenjen Intelovim procesorima, već .NET CIL platformi. Sve najvažnije osobine okruženja .NET Framework se mogu koristiti, i često su unapredene, uključujući ADO.NET, WinForms i, što je najvažnije, ASP.NET. U Delphi 8 su ugrađene neke tehnologije za upravljanje aplikacijama koje je Borland kupio, na primer, StarTeam i Caliber.

U Delphiju 2005 sada postoje sve te osobine, jedan IDE za programiranja za platforme Win32 i .NET, i podrška za više programskih jezika, uključujući programski jezik Delphi i C#. Delphi i dalje ima značajnu ulogu na polju RAD alata, ali je sada ušao u svet arhitekture Model Driven Architecture (MDA) pomoću svog okruženja ECO. Već sam rekao da u Delphiju 2005 postoji redizajniran IDE koji sada ima nebrojeno mnogo osobina i mnogo pomagača za pisanje programskog koda, kao i proširen programski jezik za platforme Win32 i .NET.

Knjiga "Majstor za Delphi" tokom godina

Prvo izdanje knjige se pojavilo odmah nakon prvobitne verzije Delphija. Serijal knjiga "Majstor za Delphi" ima bogatu i uspešnu istoriju. Pored nekoliko izdanja koja su objavljena u Sejdinjenim Državama, knjige su se prevodile na preko petnaest jezika. Za knjige sam dobio nekoliko priznanja:

- ◆ Knjiga "Majstor za Delphi 3" je 1997. godine dobila nagradu Delphi Informant časopisa Magazine Readers Choice.
- ◆ Ja sam 1999. godine dobio Borlandovu nagradu Spirit of Delphi Award.
- ◆ Knjiga "Majstor za Delphi 5" je 2000. godine dobila nagradu Delphi Informant časopisa Magazine Readers Choice.
- ◆ Knjiga "Majstor za Delphi 3" je 2002. godine dobila nagradu Delphi Informant časopisa Magazine Readers Choice.
- ◆ Knjiga "Majstor za Delphi 3" je 2003. godine dobila nagradu Delphi Informant časopisa Magazine Readers Choice.

Struktura knjige

Delphi je izvrstan alat, ali je, takođe, i složeno programsko okruženje koje sadrži veliki broj elemenata. Ova knjiga će vam pomoći da u potpunosti savladate programiranje u Delphiju, uključujući i programski jezik Delphi, komponente, podršku za baze podataka i klijent/server podršku, Internet i web programiranje i korišćenje ovih osobina za platforme Win32 i .NET.

Nije vam potrebno veliko znanje za bilo koju od tema da biste pročitali ovu knjigu, ali je potrebno da znate osnove programiranja. Ukoliko ste već upoznali Delphi, to će vam mnogo pomoći, naročito posle nekoliko uvodnih poglavlja. Knjiga od samog početka detaljno opisuje teme; veći deo uvodnog materijala iz prethodnih izdanja je izostavljen. Nešto od izostavljenog materijala (uključujući uvod u programski jezik Pascal i uvod u programiranje pomoću Delphija) može pronaći na mom web sajtu (pogledajte Dodatak A).

Knjiga je podeljena u četiri dela:

- ◆ Deo I, "Osnove", u Poglavlju 1 objašnjavam nove osobine IDE-a (Integrated Development Environment) Delphija 2005, u Poglavlju 2 razmatram dve ciljne platforme (Win32 i .NET), zatim u Poglavljima 3 i 4 prelazim na programski jezik Delphi, izvršnu biblioteku razmatram u Poglavlju 5, biblioteku Visual component Library razmatram u Poglavljima 6, 7 i 8, a na kraju ovog dela knjige, u Poglavlju 9, dajem pregled biblioteke Class Library okruženja .NET Framework.
- ◆ Deo II, "Delphi jeve objektno-orijentisne arhitekture", je posvećen testiranju jedinica, arhitekturi dinamičkih Delphi jevih aplikacija, biblioteci COM i komunikaciji platforme .NET sa bibliotekom COM i platformom Win32.
- ◆ Deo III, "Delphi jeve arhitekture za baze podataka", je posvećen radu sa bazama podataka, u kojem detaljno objašnjavam kontrole koje prepoznaju podatke, klijent/server programiranje, biblioteku dbx, bazu podataka InterBase, biblioteku ADO, biblioteku ADO.NET, višeslojnu arhitekturu i tehnologiju DataSnap i ADO.NET tehnike. U poslednjem poglavlju ovog dela knjige ću objasniti arhitekturu ECO (Enterprise Core Objects).
- ◆ Deo IV, "Delphi i Internet", prvo razmatra Internet protokole HTTP i HTML, zatim prelazi na specifične oblasti tehnologija za web programiranje: WebBroker, WebSnap, IntraWeb ASP.NET. U poslednja dva poglavlja objašnjavam XML i programiranje web usluga.

Kao što iz kratkog rezimea možete da zaključite, u knjizi sam pokušao da obradim teme koje interesuju Delphi jeve korisnike na svim nivoima znanja i za sve oblasti Delphi programiranja. U ovoj knjizi sam pokušao da u potpunosti izostavim referentni materijal i da se umesto toga usredsredim na tehnike efektivne upotrebe Delphija. Pošto je u Delphi ugrađena detaljna dokumentacija, prikazivanje svih metoda i svojstava u ovoj knjizi ne bi bilo dobro, a knjiga bi zastarela čim bi se softver malo promenio. Savetujem vam da dok čitate ovu knjigu, pri ruci imate Delphi Help datoteke, tako da vam referentni materijal bude na raspolaganju.

Međutim, ja sam se potrudio da vam omogućim čitanje knjige deleko od računara, ukoliko vam to više odgovara. Slike ekrana i ključni delovi listinga bi trebalo da vam pomognu (iako su listinzi kratki u poređenju sa hiljadama redova programskog koda projekata koje ću vam u knjizi predstaviti). U knjizi se koristi nekoliko konvencija da bi bila čitljivija. Svi elementi izvornog programskog koda, kao što su rezervisane reči, nazivi svojstava, klase i funkcije su prikazani u ovom fontu, a listinzi su formatirani onako kako se pojavljuju u Delphi jevom editoru, kada su rezervisane reči prikazane masnim slovima, a komentari kurzivom.

Besplatni izvorni kod na Webu

U ovoj knjizi se usredsređujem na primere. Posle prikaza svakog koncepta pronaći ćete program koji radi (ponekad i više od jednog) i koji pokazuje kako se može upotrebiti osobina. Sve je prikazano i postoji više od 300 primera u knjizi, od kojih se većina može koristiti u platformama Win32 i .NET. Ovi programi se mogu preuzeti u jednoj ZIP datoteci čija je veličina nešto preko 3MB na Sybexovom web sajtu (www.sybex.com) i na mom web sajtu (www.marcocantu.com). Većina primera je veoma jednostavna i odnosi se na samo jednu karakteristiku. Složeniji primeri često su izrađeni korak po korak, sa međukoracima koji uključuju delimična rešenja i slojevita poboljšanja.

MAJSTOR ZA BORLANDOV DELPHI 2005

NAPOMENA

Za neke primere baza podataka morate da instalirate Delphijsve primere datoteka baze podataka; koje su deo unapred definisane Delphijsve instalacije. Drugi primeri zahtevaju InterBase EMPLOYEE bazu bodataka (i, naravno, InterBase server). Za nekoliko web primera morate instalirati web server.

Pored datoteka sa izvornim programskim kodom, na mom web postoji HTML verzija izvornog programskog koda, u kojoj je istaknuta sintaksa kao i potpuna tabela ključnih reči i identifikatora (klase, funkcije, metodi i imena svojstava). Ova tabela je HTML datoteka, tako da ćete moći da upotrebite vaš pretraživač da biste lako pronašli sve programe u kojima se koristi Delphijsva rezervisana reč ili identifikator koji tražite (ovo nije potpuni mehanizam za pretraživanje, ali je dovoljno sličan).

Struktura direktorijuma primera datoteka prilično je jednostavna. U osnovi, svaki deo knjige se nalazi u zasebnom direktorijumu, sa poddirektorijumima za svako poglavlje i sa poddirektorijumima za svaki primer (recimo, 05FilesList). U tekstu se na primere referiše nazivom (recimo, FilesList).

NAPOMENA

Obavezno pročitajte datoteku Readme koji se nalazi u arhivi i koja sadrži važne informacije o legalnoj i efikasnoj upotrebi softvera.

Kako stupiti u vezu sa autorom

Ukoliko imate bilo kakve probleme sa tekstom ili primerima iz knjige, izdavač i ja vam stojimo na raspolaganju. Pored prijavljivanja grešaka i problema, molimo vas da nam pošaljete iskreno mišljenje o knjizi, i da nam kažete koji primeri su vam najviše pomogli, a koji su vam se najmanje svideli. Postoji nekoliko načina na koji nas možete informisati:

- ◆ Na Sybexovom web sajtu (www.sybex.com) možete pronaći ažurirani tekst i izvorni programski kod ukoliko je to potrebno. Da biste poslali komentar o knjizi, kliknite link Contact Sybex, a zatim odaberite Book Content Issues. Ovaj link će vam prikazati gde možete da unesete svoje komentare.
- ◆ Na mojoj web stranici (www.marcocantu.com) nalaze se informacije o knjizi i o Delphiju, gde možete naći odgovore na pitanja koja vas muče. Na sajtu ćete pronaći novosti i savete, tehničke članke, besplatne knjige (pogledajte Dodatak A), Delphi linkove i moju kolekciju komponenata i alata za Delphi (pogledajte Dodatak B).
- ◆ Ja sam, takođe, napravio diskusionu grupu koju sam posvetio svojim knjigama i opštim pitanjima o Delphiju (ali ćete sa Borlandove diskusione grupe brže dobiti potpuniji odgovor). Posetite moju web stranicu na kojoj ćete naći spisak oblasti u diskusionoj grupi, kao i instrukcije kako da se na diskusione grupe pretplatite (diskusione grupe su besplatne, ali se ipak morate prijaviti). Na sajtu koji održavam možete pretražiti moje diskusione grupe kao i Borlandove najvažnije grupe o Delphiju (sajt se nalazi na adresi <http://delphi.newswaht.com>). Deo koji se odnosi na moje knjige se nalazi na adresi: <http://delphi.newswaht.com/geoxml/forumlistthreads?groupname=marcocantu.com.books>
- ◆ Najzad, sa mnom možete stupiti u vezu putem elektronske pošte (marco@marcocantu.com, možete da pišete na engleskom ili italijanskom jeziku). Molim vas da za tehnička pitanja prvo iskoristite diskusionu grupu, jer ćete možda brže dobiti odgovor. Moje poštansko sanduče je često prepuno, te ne mogu odmah da odgovorim svakom zahtevu, naročito ako se pitanja ne odnose na knjigu već se odnose na programiranje u Delphiju.